

om śrī paramātmāne namaḥ

atha aṣṭādaśo'dhyāyaḥ

mokṣasannyāsayogaḥ

arjuna uvāca

sannyāsasya mahābāho tattvamicchāmi veditum |

tyāgasya ca hr̥ṣīkeśa pṛthakkeśiniṣūdāna || 18|1

śrībhagavānuvāca

kāmyānām karmaṇām nyāsam sannyāsam kavayo viduḥ |

sarvakarmaphalatyāgam prāhustyāgam vicakṣaṇāḥ || 18|2

tyājyaṁ doṣavadityeke karma prāhurmanīṣiṇaḥ |

yajñadānatapaḥkarma na tyājyamiti cāpare || 18|3

niścayaṁ śṛṇu me tatra tyāge bharatasattama |

tyāgo hi puruṣavyāghra trividhaḥ samprakīrtitaḥ ||18|4

yajñadānatapaḥkarma na tyājyaṁ kāryameva tat |

yajño dānaṁ tapaścaiva pāvanāni manīṣiṇām || 18|5

etānyapi tu karmāṇi saṅgaṁ tyaktvā phalāni ca |

kartavyānīti me pārtha niścitaṁ matamuttamam || 11|6

niyatasya tu sannyāsaḥ karmaṇo nopapadyate |

mohāttasya parityāgastāmasaḥ parikīrtitaḥ || 18|7

duḥkhamityeva yatkarma kāyakleśabhayāttiyajet |

sa kṛtvā rājasam tyāgam naiva tyāgaphalam labhet ||18|8

kāryamityeva yatkarma niyataṁ kriyate'rjuna |

saṅgaṁ tyaktvā phalam caiva sa tyāgaḥ sātvikō mataḥ ||18|9

na dveṣṭyakuśalam karma kuśale nānuṣajjate |

tyāgī sattvasamāviṣṭo medhāvī chinnaśaṁśayaḥ ||18|10

na hi dehabhṛtā śakyaṁ tyaktum karmāṇyaśeṣataḥ |

yastu karmaphalatyāgī sa tyāgītyabhidhīyate|| 18|11

aniṣṭamiṣṭam miśram ca trividham karmaṇaḥ phalam |

bhavatyatyāginām pretya na tu sannyāsinām kvacit || 18|12

pañcaītāni mahobāho kāraṇāni nibodha me |
sāṅkhye kṛtānte proktāni siddhaye sarvakarmaṇām || 18|13

adhiṣṭhānaṁ tathā kartā karaṇaṁ ca pṛthagvidham |
vividhāśca pṛthakceṣṭā daivaṁ caivātra pañcamam || 18| 14

śarīravānmanobhiryatkarma prārabhate naraḥ |
nyāyāṁ vā viparītaṁ vā pañcaite tasya hetavaḥ || 18| 15

tatraivaṁ sati kartāramātmānaṁ kevalaṁ tu yaḥ |
paśyatyakṛtabuddhitvāna sa paśyati durmatīḥ || 18|16

yasya nāhaṅkṛto bhāvo buddhiryasya na lipyate |
hatvāpi sa imāṁ lokaṁ hanti na nibadhyate || 18| 17

jñānaṁ jñeyaṁ parijñātā trividhā karmacodanā |
karaṇaṁ karma karteti trividhaḥ karmasaṅgrahaḥ || 18| 18

jñānaṁ karma ca kartā ca tridhaiva guṇabhedataḥ |
procyate guṇasaṅkhyāne yathāvacchṛṇu tānyapi || 18|19

sarvabhūteṣu yenaikaṁ bhāvamavyayamīkṣate |
avibhaktaṁ vibhakteṣu tajjñānaṁ viddhi sāttvikam || 18| 20

pṛthaktvena tu yajjñānaṁ nānābhāvānpṛthagvidhān |
vetti sarveṣu bhūteṣu tajjñānaṁ viddhi rājasam || 18| 21

yattu kṛtsnavadekasminkārye saktamahaitukam |
atattvārthavadalpaṁ ca tattāmasamudāhṛtam || 18|22

niyataṁ saṅgarahitamarāgadveṣataḥ kṛtam |
aphalaprepsunā karma yattatsāttvikamucyate || 18| 23

yattu kāmepsunā karma sāhaṅkāreṇa vā punaḥ |
kriyate bahulāyāsaṁ tadrājasamudāhṛtam || 18| 24

anubandhaṁ kṣayaṁ hiṁsāmanavekṣya ca pauraṣam |
mohādārabhyate karma yattattāmasamucyate || 18|25

muktasaṅgo'nahaṁvādī dhṛtyutsāhasamanvitaḥ |
siddhyasiddhyornirvikāraḥ kartā sattvika ucyate || 18| 26

rāgī karmaphalaprepsurlubdho himsātmako'śuciḥ |

harṣaśokānvitaḥ kartā rājasah parikīrtitaḥ || 18|27

ayuktaḥ prākṛtaḥ stabdhaḥ śaṭho'naiṣkṛtiko'lasaḥ |

viśādī dīrghasūtrī ca kartā tāmasa ucyaṭe || 18| 28

buddherbhedaṁ dhṛteścaiva guṇatastrividhaṁ śṛṇu |

procyamānamaśeṣeṇa pṛthaktvena dhanañjaya || 18| 29

pravṛttiṁ ca nivṛttiṁ ca kāryākārye bhayābhaye |

bandhaṁ mokṣaṁ ca yā vetti buddhiḥ sā pārtha sāttvikī ||
18| 30

yayā dharmamadharmaṁ ca kāryaṁ cākāryameva ca |

ayathāvatprajānāti buddhiḥ sā pārtha rājasī ||18| 31

adharmaṁ dharmamiti yā manyate tamasāvṛtā |

sarvārthānviparītāmśca buddhiḥ sā pārtha tāmasī || 18|32

dhṛtyā yayā dhārayate manaḥ prāṇendriyakriyāḥ |

yogenāvyabhicāriṇyā dhṛtiḥ sā pārtha sāttvikī || 18| 33

yayā tu dharmakāmārthāndhṛtyā dhāraye'rjuna |

prasaṅgena phalākāṅkṣī dhṛtiḥ sā pārtha rājasī ||18|34

yayā svapnaṁ bhayaṁ śokaṁ viśādaṁ madameva ca |

na vimuñcati durmedhā dhṛtiḥ sā pārtha tāmasī || 18| 35

sukhaṁ tvidānīm trividhaṁ śṛṇu me bhatararṣabha |

abhyāsādramate yatra duḥkhāntaṁ ca nigacchati || 18| 36